

Van Colum McCann verschenen eerder bij De Harmonie

Vissen in de nachtzwarze rivier

Zanghonden

Het verre licht

Alles in dit land

Danser

Zoli

Laat de aarde draaien

Trans-Atlantisch

Dertien manieren van kijken

Brieven aan een jonge schrijver

COLUM MCCANN

Apeirogon

Vertaling Frans van der Wiel

De Harmonie Amsterdam

Voor Sally

NOOT VAN DE AUTEUR

Lezers die bekend zijn met de politieke situatie in Israël en Palestina zullen weten dat Bassam Aramin en Rami Elhanan, de stuwende krachten in dit boek, werkelijk bestaan. Met ‘werkelijk’ bedoel ik dat hun verhalen – en die van hun dochters Abir Aramin en Smadar Elhanan – goed gedocumenteerd zijn door film en pers.

De transcripties van beide mannen in het middendeel van het boek zijn samengesteld uit een reeks interviews die ze in Jeruzalem, New York, Jericho en Beit Jala hebben gegeven, maar Bassam en Rami hebben mij toegestaan hun woorden en hun wereld vorm te geven en te herscheppen.

Ondanks die vrijheden hoop ik trouw te blijven aan de feitelijke werkelijkheid van hun gezamenlijke ervaringen. We leven ons leven, zei Rainer Maria Rilke, in kringen die steeds verder uitdijen over de wereld.

2016

De heuvels van Jeruzalem baden in mist. Rami rijdt op zijn herinnering over het rechte stuk voor hem en schat de afstand tot een komende schuine bocht.

Zevenenzestig is hij, zit diep over de motorfiets gebogen, gewatteerd jack, dichtgeklapte helm. Het is een Japanse motor, 750 cc. Een vlotte machine voor een man van zijn leeftijd.

Rami trekt het gas open, ook al is het slecht weer.

Hij stuurt scherp naar rechts bij de tuinen, waar de mist optrekt en het donker zichtbaar wordt. Corpus separatum. Hij schakelt terug en scheert langs een legertoren. De natriumlampen zien er donzig uit in de ochtend. Het oranje wordt even verduisterd door een kleine zwerm vogels.

Onder aan de heuvel duikt de weg naar een nieuwe bocht, versluierd door de mist. Hij tikt terug naar zijn twee, laat de koppeling los, neemt de bocht soepel en schakelt weer naar zijn drie. Weg Nummer Een staat er boven de ruïnes van Qalunya: hier ligt de hele geschiedenis op een hoop.

Aan het eind van de afrit mindert hij vaart, zwenkt van de invoegstrook naar de rechterbaan, langs borden voor *Oude Stad*, voor *Givat Ram*. De snelweg is dun bestrooid met vroege koplampen.

Hij hangt naar links en ritst door naar de linkerbaan, naar de tunnels, de Scheidingsmuur, het stadje Beit Jala. Twee antwoorden voor één zwenking: Gilo aan de ene kant, Bethlehem aan de andere.

Geografie is hier alles.

2

DEZE WEG LEIDT NAAR ZONE 'A'
 ONDER PALESTIJNS GEZAG
 TOEGANG VERBODEN
 VOOR ISRAËLISCHE INGEZETENEN
 LEVENSGEVAARLIJK
 EN IN STRIJD MET DE ISRAËLISCHE WET

3

Jaarlijks overwelden vijfhonderd miljoen vogels de heuvels van Beit Jala. Ze vliegen op oeroude instincten: hoppen, lijsters, vliegenvangers, nachtegalen, koekoeken, spreeuwen, klauwieren, kemphanen, tapuiten, plevieren, honingzuigers, gierzwaluwen, grasmussen, nachtzwaluwen, uilen, meeuwen, haviken, adelaars, wouwen, kraanvogels, buizerds, strandlopers, pelikanen, flamingo's, ooievaars, zwarte roodstaarten, vale gieren, Europese kanaries, Arabische babbelaars, bijeneters, tortelduiven, braamsluipers, gele kwikstaarten, zwartkoppen, roodkeelpiepers, wouwaapjes.

Het is de op een na drukste trekvogelsupersnelweg van de wereld: minstens vierhonderd verschillende vogelsoorten stromen er op verschillende hoogten overheen. Lange V's van gakkende vastberaendheid. Eenzame trekkers die laag over het gras scheren.

Elk jaar zien ze een nieuw landschap onder zich; Israëlisches nederzettingen, Palestijnse flatgebouwen, daktuinen, kazernes, barricaden, randwegen.

Sommige vogels trekken 's nachts om roofdieren te mijden, ze vliegen in hun siderische formaties, ellipsvormig van snelheid, plegen tijdens hun vlucht roofoefening op hun spieren en ingewanden. Andere reizen overdag om gebruik te maken van de thermiekbellen die van onderaf opstijgen, warme wind die hun vleugels optilt en waarop ze kunnen meeliften.

Soms verduisteren grote zwermen de zon en werpen schaduwen

over Beit Jala: de akkers, de steile terrassen, de olijfgaarden aan de rand van de stad.

Ga op een willekeurig moment van de dag in de wijngaard van het klooster van Cremisan liggen en je ziet de vogels boven je in hun kwetterende lijnen over komen.

Ze strijken neer op bomen, telegraafpalen, elektriciteitskabels, watertorens en zelfs op de rand van de Muur, waar ze soms een doelwit zijn voor jeugdige stenengooiers.

4

De vroegste slingers waren gemaakt van een matje van runderhuid ter grootte van een ooglap met gaatjes erin voor de leren riemen die het samenhielden. De slingers waren door herders bedoeld om roofdieren van hun zwervende kuddes te verjagen.

De herder hield het matje in zijn linkerhand, de riemen in zijn rechter. Er was veel oefening nodig om nauwkeurig te mikken. Nadat de slingeraar een steen in het builtje had gelegd, trok hij de koorden strak. Hij zwaaide het een paar keer in een grote boog boven zijn hoofd totdat hij een van de koorden losliet. Het zakje vloog open en de steen schoot weg: sommige herders konden op tweehonderd passen afstand een doel ter grootte van een jakhalsoog raken.

De slinger werd algauw onderdeel van de kunst van het oorlogvoeren: je kon ermee langs een steile helling en over kanteelmuren schieten, wat hem onontbeerlijk maakte bij aanvallen op versterkte steden. Er werden massa's langeafstandsslingeraars ingezet. Ze droegen pantserhemden en bereden strijdagens volgeladen met stenen. Wanneer het terrein onbegaanbaar werd – ringgrachten, loopgraven, droge woestijnkloven, steile dammen, wegen bezaaid met zwerfkeien – klommen ze uit hun wagens, sloegen hun versierde steenkokers over hun schouder en gingen te voet verder. De diepste kokers bevatten soms wel tweehonderd kleine stenen.

Ter voorbereiding van de slag was het gebruikelijk tenminste één van de stenen te beschilderen. Die talisman werd op de bodem van

de koker gelegd wanneer de slingeraar ten strijde trok, in de hoop dat hij zijn laatste steen nooit hoefde te gebruiken.

5

Rondom het strijdgewoel werden kinderen – acht, negen, tien jaar oud – ingezet om vogels uit de lucht te schieten. Ze zaten klaar in wadi's, verstopt in woestijnstruiken, wierpen stenen vanaf verdedigingsmuren. Ze schoten tortelduiven, kwartels, zangvogels.

Sommige vogels werden nog levend gevangen. Ze werden opgehaald en in houten kooien gezet, met uitgestoken ogen om ze het idee te geven dat het permanent nacht was: dan zouden ze zich dagen achtereen volproppen met graan.

Vetgemest tot twee keer hun vlieggewicht werden ze in kleiovens gebraden en opgediend met brood, olijven en kruiden.

6

Acht dagen voordat hij na een spectaculaire schranspartij overleed, koos de Franse president Mitterrand als laatste gang ortolanen: een kleine geelkeelzangvogel, niet groter dan zijn duim. De delicatessen symboliseerde voor hem de ziel van Frankrijk.

Mitterrands huispersoneel had toegezien op de vangst van de wilde vogels in een dorp in het zuiden. De plaatselijke politie werd omgekocht, de jacht werd georganiseerd en de vogels werden bij zonsopgang gevangen in een speciaal fijnmazig net aan de rand van het bos. De ortolanen werden in kratjes gestopt en in een geblindeerde bestelwagen naar Mitterrands buitenhuis in Latche vervoerd, waar hij de zomers van zijn jeugd had doorgebracht. De souschef verscheen om de kratjes naar binnen te brengen. De vogels waren zo vetgemest dat ze bijna uit hun vel barstten, daarna aan hun poten boven een vat pure armagnac gehouden, ondergedompeld en levend verdrinken.

De chef-kok plukte, zoutte en peperde ze, liet ze zeven minuten in hun eigen vet smoren en vlijde ze in een voorverwarmde witte ovenschaal.

Toen het gerecht werd opgediend, viel er in de gelambriseerde kamer – met Mitterrands familie, zijn vrouw, zijn kinderen, zijn maîtresse, zijn vrienden – een grote stilte. Hij ging rechtop in zijn stoel zitten, duwde de dekens van zijn knieën, nam een slokje van een exquise Château Haut-Marbuzet.

– Leven is het enige dat interessant is, zei Mitterrand.

Hij bedekte zijn hoofd met een damasten servet om het aroma van de vogels op te snuiven en, zoals de traditie voorschreef, de daad voor het oog van God te verbergen. Hij pakte de zangvogels bij de pootjes vast en at ze in hun geheel op: het sappige vlees, het vet, de bittere darmen, de vleugels, de pezen, de lever, de nieren, het warme hart, de pootjes, de schedelbotjes die tussen zijn tanden kraakten.

Het kostte hem een paar minuten om het gerecht te verorberen, al die tijd met zijn gezicht verborgen onder het witte servet. Zijn familie kon de geluiden van de brekende botjes horen.

Mitterrand bette zijn mond met het servet, schoof de aardewerken ovenschaal opzij, hief zijn hoofd op, glimlachte, wenste iedereen welterusten, stond op en ging naar bed.

Hij vastte daarna achtenhalve dag totdat hij stierf.

7

In Israël worden de vogels gevolgd met een geavanceerd radarsysteem dat langs de trekroutes door het hele land is opgesteld – Eilat, Jeruzalem, Latroen – met verbindingen naar militaire installaties en de verkeersleiding op de luchthaven Ben-Goerion.

De kantoren op Ben-Goerion zijn hightech, uitgerust met donkere ramen en batterijen computers, radio's en telefoons. Een team van in luchtvaart en wiskunde opgeleide experts volgt de migratiepatronen: de grootte van de zwermen, hun routes, hun vorm, hun snelheid, hun hoogte, hun verwachte gedrag per weertype, hun mo-